

## **ЗАГОСТРЕННЯ ПРОБЛЕМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В УМОВАХ COVID-19 І АКТИВІЗАЦІЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ**

*Судакова О. І., доцент кафедри економіки та підприємництва, Мальцев С.В., магістр Придніпровської державної академії будівництва та архітектури, м. Дніпро*

Забезпечення фінансово-економічної безпеки в Україні на різних рівнях управління економікою порівняно недавно, в умовах COVID-19, стало розглядатися як найважливіша національна проблема. Як найбільш важлива функція держави в системі підтримки безпеки підприємницьких структур на сучасному етапі найчастіше розглядається правотворча, що формує систему законів, положень, нормативних правил та інших інструктивних документів, покликаних регулювати фінансово-економічну та юридичну сторону діяльності підприємств. Процеси поступового розвитку та становлення цивілізованих ринкових відносин у нашій країні вимагають перегляду деяких парадигм у питаннях економічної безпеки як держави в цілому, так і окремих підприємницьких структур. При цьому важливо виходити з того, що економічна безпека країни та окремих підприємницьких структур знаходиться в тісному взаємозв'язку і взаємозалежності.

Основними державними інструментами, що активізують інновації у виробництві, є податкова політика і політика банківського кредитування, які на певний період створюють сприятливе середовище для комерціалізації, а значить, і умови для поживлення інноваційної діяльності підприємств. Умовам ринку адекватна така форма інноваційної діяльності, як інноваційне підприємництво – прогресивний напрям традиційного підприємництва, який в кінцевому рахунку визначає науково-технічний і технологічний прогрес.

Інтереси підприємництва, які об'єктивно існують в інноваційній сфері, повинні співпадати з інноваційними процесами. Це не означає, що вони автоматично реалізуються у виробництві. Ланкою, що зв'язує інноваційні рішення і інвестиційні дії є мотивація підприємництва. У зв'язку з цим в умовах всесвітньої економічної кризи доцільно виділяти два різних, але взаємозалежних рівня мотивації підприємництва: 1) мотивація самої підприємницької діяльності як комплекс умов формування економічних інтересів підприємця (власника капітальних ресурсів) в організації і здійсненні виробництва з метою отримання прибутку або інших форм доходу і 2) мотивація інноваційних дій найманих працівників всіх рівнів (від менеджерів до робітників).

Значить, у межах загальної стратегії інноваційного розвитку промислового підприємства постановка відповідної мети відображає інтереси

його власника, а включення виробничого колективу в реалізацію цієї мети прямо залежить від ефективності мотивації праці на даному підприємстві.

Умови ринку і необхідність короткострокової окупності інноваційних проектів формують основу розбіжностей між інноваційним підприємництвом і інноваційною діяльністю.

Задачі активізації інноваційної діяльності на підприємстві формують необхідність в її інфраструктурі, яку можна визначити як сукупність інституційних і організаційних форм забезпечення нормального протікання інноваційних процесів. Елементи цієї інфраструктури доцільно розглядати на рівні підприємства, галузі, регіону, національної економіки.

Гнучка система управління, яка сполучає в собі планування і цільовий підхід до реалізації, в якості обов'язкової умови розвитку зокрема передбачає і реалізацію інноваційної політики фірми. При цьому чинником, що випереджає формування і реалізацію стратегічних планів розвитку, є наявність відповідного кадрового потенціалу. Особисті якості, кваліфікаційний рівень, досвід, система матеріального і морального стимулювання управлінців всіх рівнів – обов'язкові умови активізації комерційної діяльності підприємств взагалі і інноваційної зокрема.

Задачі інноваційного розвитку промислової власності підприємства зумовлюють необхідність створення відповідної економіко-правової бази, що передбачає рішення наступних проблем:

- включення патентної і ліцензійної політики в стратегічні плани підприємства, їх реалізація у складі технологічної, інноваційної і інформаційної стратегії;

- організація в маркетингових службах підвідділів, що спеціалізуються на ринках інноваційних технологій, продуктів інтелектуальної праці, ноу-хау, ноу-вей, високотехнологічних об'єктів промислової власності, на ринках інвестиційного капіталу за умови розробки методик оцінки ефективності його залучення до інноваційного розвитку;

- створення організаційно-правового механізму захисту і економічних умов для активізації інтелектуального капіталу підприємства;

- переорієнтація виробничих задач на створення і серійне виробництво високотехнологічної продукції, яка відповідає світовим стандартам, а в перспективі випереджає їх;

- організація патентного і ліцензійного захисту видів високотехнологічної продукції (об'єктів промислової власності), їх правового забезпечення всередині країни і за кордоном.

Комерційна реалізація інноваційної діяльності передбачає узгодження відповідних задач із загальнонаціональними задачами державної інвестиційно-інноваційної політики, з одного боку, і зіставлення з кон'юнктурою і перспективами її динаміки на відповідних ринках – з іншою.

Виходячи з ролі і значення інноваційної політики підприємства в забезпеченні нормальних умов розширеного індивідуального відтворення, формування ринкового механізму регулювання і реструктуризації підрозділів підприємства доцільно розглядати з позицій обов'язкового впровадження

досягнень науково-технічної і технологічної революції та використання сучасних продуктів інтелектуальної праці.

Комплексне вирішення задач інноваційного розвитку передбачає забезпечення єдності й узгодженості інвестиційно-інноваційних програм на макро- і мікроекономічних рівнях, поєднання методів державного регулювання з ринковими на основі врахування в ринковому підході до формування інноваційних планів на підприємстві не тільки кон'юнктури інноваційних ринків, але і діючого державного інструментарію – регламентуючої умови реалізації державних інноваційних програм.

В процесі ринкового реформування, ускладненого структурною кризою, планування інноваційних процесів несе додаткові чинники ризику з боку як внутрішнього, так і зовнішнього середовища.

Зовнішні чинники ризику інноваційної діяльності наступні: можливість поглиблення кризових явищ в економіці; припинення діяльності в даній сфері у зв'язку з глибинними технологічними змінами; нестабільність платоспроможного попиту, помилковий прогноз зміни його структури; скорочення життєвого циклу товару (технології) щодо збільшення тривалості досліджень і термінів впровадження.

Внутрішні чинники ризику інноваційної діяльності: висока питома вага і вартість позикового капіталу; розрив господарських зв'язків з постачальниками; старіння технології в процесі її впровадження; недостатня гнучкість менеджменту і організаційної структури; недостатня кваліфікація і мобільність персоналу, висока текучість кадрів.

Оцінка ступеня впливу зовнішніх і внутрішніх чинників ризику, розробка програми дій по його зниженню значною мірою обумовлюється наявністю сучасної інформаційної бази, що істотним чином підвищує ступінь обізнаності про наявність тих або інших кризових явищ. В загальному процесі розробки і реалізації інноваційної стратегії зростаючу роль відіграє служба маркетингу, покликана визначати наявність і ємність ринку збуту нового продукту. Кінцева мета програми маркетингу – визначення його рентабельності і ухвалення рішення про доцільність виробничого освоєння.

Зміни в зовнішньому середовищі функціонування підприємств, пов'язані з прискоренням науково-технічного прогресу, індивідуалізацією споживчого попиту, нестійкою ціновою ситуацією на світових ринках сировини і палива і, у зв'язку з цим, з необхідністю проникнення в нові сфери діяльності, зумовили розвиток нової форми організації – підприємницьких мереж «високих технологій». Вони об'єднують крупну виробничу компанію, фірми венчурного капіталу і малі інноваційні підприємства, що займаються розробкою і впровадженням нових технологій в області мікроелектроніки, біоенергетики, інформатики й ін.

Формування мереж «високих технологій» може відбуватися за рахунок впровадження на крупних виробничих підприємствах матричних організаційних структур у вигляді проектних і науково-дослідних груп. Мета їх створення – зміцнення позицій основного виробництва, підтримка його

ефективності, продовження життя материнського підприємства, а також корекція концепцій його розвитку.

Якщо ж крупна компанія ставить задачу освоєння принципово нових продуктів і проникнення в нові області діяльності, то у венчурні мережі притягуються малі підприємства зі сторони, які самостійно займаються як розробкою проектів, так і їх просуванням на ринок.

Створення венчурних мереж на основі ефективного партнерства малих і крупних підприємств з фінансовими інститутами – це основний напрямок реалізації науково-технічних програм в нашій країні. Воно дозволить здійснювати пряме фінансування наукових розробок, сприятиме пом'якшенню суперечності між необхідністю кардинального оновлення науково-виробничої бази майже всіх галузей народного господарства і незатребуваністю наукового потенціалу українських вчених, а також дасть можливість підприємствам зміцнити свої позиції на ринку.

Основною метою стратегічного планування наукомістких галузей на сучасному етапі розвитку вітчизняної економіки повинна бути не тільки техніко-економічна оцінка перспективних проектів, що реалізуються, але і розробка галузевих критеріїв та параметрів фінансово-економічної безпеки, пошук додаткових джерел фінансового забезпечення інвестиційно-інноваційного процесу, способів конкурентної боротьби і завоювання міцних позицій на різних сегментах внутрішнього і зовнішнього ринків наукомісткої продукції.

Таким чином, умовою розвитку вітчизняних виробничих підприємств в конкурентному середовищі, що ускладнюється, є вибір і здійснення ними інвестиційно-інноваційних стратегій. При цьому висока витратність і ризик реалізації відповідних проектів, з одного боку, і загострення конкуренції у всьому різноманітті її форм, видів і проявів з іншого, – формують і посилюють загрозу економічній безпеці як на мікро-, так і на макрорівні.

Загроза фінансово-економічній безпеці може бути визначена в кінцевому вигляді як будь-який збиток, інтегральний показник якого виражатиметься ступенем зниження економічного потенціалу країни або її економічних суб'єктів за певний проміжок часу. Під чинником, що загрожує економічній безпеці, розуміється сукупність умов, перешкоджаючих реалізації національних економічних інтересів або таких, що загрожують скороченням виробничого потенціалу суб'єктів господарської діяльності.

Для високотехнологічних виробництв оцінка стану фінансово-економічної безпеки важлива, в першу чергу, тому що потенціал цих виробництв – головний стабілізуючий чинник сучасного розвитку української економіки, гарант економічної незалежності і безпеки нашої країни.

Для характеристики стану фінансово-економічної безпеки країни використовується достатньо повна і представницька система макроекономічних показників, які описують її економічний стан, використання потенціалу, якість життя населення та ін. Ключові параметри фінансово-економічної безпеки України відображають динаміку виробництва, стан бюджету і державний борг.

Постійне посилення чинників, що загрожують фінансово-економічної безпеці наукомістких виробництв і обумовлюють їх депресивний стан, ставить питання про створення системи моніторингу стану і динаміки цих відповідальних секторів промисловості з метою завчасного попередження загрози небезпеки і вживання необхідних заходів захисту і протидії, оскільки вони мають особливу значущість для економіки, оборони і соціальної стабільності.

Основна мета моніторингу наукомістких виробництв повинна бути такою: системно-аналітичне вивчення тенденцій розвитку науково-виробничого потенціалу цих виробництв; визначення причин, джерел, характеру, інтенсивності дії загрозливих чинників на потенціал наукомістких виробництв; прогнозування наслідків дії загрозливих чинників на потенціал наукомістких виробництв.

На сучасному етапі національні інтереси України вимагають вживання дієвих заходів, спрямованих на збереження і розвиток її науково-технічного потенціалу, більш ефективного його використання для подолання кризових явищ в економічному і соціальному розвитку.

Відсутність можливостей розвитку наукових досліджень, оперативного впровадження їх результатів у виробництво, реагування на світові науково-технічні досягнення і ефективного використання їх в національних інтересах стало однією з причин низької конкурентоспроможності наших підприємств на зовнішньому ринку. В обставинах, що склалися, перспективним напрямом вирішення проблем в цій сфері є перехід вітчизняного наукомісткого виробництва на інноваційний шлях розвитку.

#### **Список використаних джерел:**

1. Sudakova O.I., Lopatka K.A. Diagnostics in system management by economic security of enterprise. Integration of traditional and innovation processes of development of modern science: collective monograph. Riga, Latvia: "Baltija Publishing", 2020. PP 156–173
2. Судакова О. І., Лопатка К. А., Іващенко О. М. Проблеми забезпечення економічної безпеки підприємницьких структур в умовах динамічних змін економічного середовища // Матеріали I Всеукраїнської науково-практичної конференції «Управління та адміністрування в умовах протидії гібридним загрозам національній безпеці». - Державний університет інфраструктури і технологій, 2020. – С. 358-360
3. Верхоглядова Н.І., Судакова О.І., Поляєва Л.О. Концепція впровадження логістичного підходу до механізму управління економічною безпекою підприємства / *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: «Економіка і менеджмент»*. № 33. Одеса: МГУ, 2018. С. 44-49
4. Судакова О.І., Формалюк В.Д., Черевко В.О. Методологічні аспекти організації ефективної інформаційної безпеки підприємства. *Вісник ОНУ. Серія: Економіка*. 2019. Том 24. Випуск 5 (78). С. 71-75
5. Фісуненко П.А., Судакова О.І., Деркач С.В., Притуляк Є.О. Методологічні аспекти забезпечення інформаційної безпеки підприємства. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2019. Випуску 6 (23). С.426-431
6. Verkhogliadova N. I., Sudakova O. I., Borysovych O. M. Système logistique de l'entreprise comme base organisationnelle pour l'amélioration de la sécurité économique // Матеріали Міжнародної наукової конференції «Антикризове управління: держава, регіон, підприємство». Ле-Ман, Франція, 2018. С. 72-74